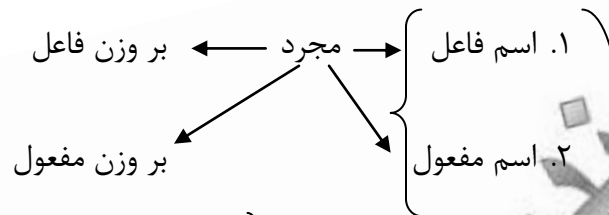

❖ جامد و مشتق

جامد و مشتق یکی از ویژگی های صرفی (تجزیه ای) مخصوص اسمها می باشند که به فعل و حرف هیچ ربطی ندارد. اسمها عمدتاً جامد هستند مگر در ۷ گروه اسمهای مشتق قرار بگیرند. دقت کنید در ساختن اسمهای مشتق عموماً ورودی یک فعل و خروجی یک اسم خواهد بود. انواع اسمهای مشتق عبارتند از :

مزید گام (۱) صیغه ی اول مضارع در باب خواسته شده را بکار گیرید.

گام (۲) حذف (ی) از ابتدای فعل و (م) را جایگزین کنید.

گام (۳) اسم فاعل ← عین الفعل (ـِ)

اسم مفعول ← عین الفعل (ـَ)

مثل : مَشْهَدٌ، مَزَارٌ، مَدَارٌ، مَكَانٌ

۵. اسم تفضیل : أَفْعَلٌ (مذکر) - فُعَلِيٌّ (مؤنث) - أَفَلٌّ (برای فعل های مضاعف)

مثل: أَشَدُّ، أَقَلُّ أَثْقَى - أَثْوَى

۶. اسم مبالغه : فَعَّالٌ - فَعَّالَةٌ - فَعُولٌ

۷. صفت مشبیهه : بدانید در مورد صفت مشبیهه وزن کلمه اصلاً مهم نیست، بلکه فقط مهم

این است که کلمه معنی صفت بدهد؛ لذا اگر کلمه معنی صفت دهد، صفت مشبیهه است

و در غیر اینصورت صفت مشبیهه نیست، اما دو وزن غالب و کنکوری آن فَعْلَانٌ و فَعِيلٌ

می باشد. (مثال نقض های فعیل، طریق و سبیل می باشد). ۱۰۰٪ ۹۰٪

انواع مشتق

✓ نکات تکمیلی مبحث جامد و مشتق

(۱) **نکته ی بترکون (مُ)** ! هر اسمی که با (مُ) آغاز شود، ۱۰۰٪ اسم مشتق خواهد بود که یا اسم فاعل مزید است

یا اسم مفعول مزید، به جز وزن **مُفاعَلة** که جامد محسوب می شود. (مُساعدَة ، مُهاجَرة و ...)

حال اگر اسم (مُ) دار صدای عین الفعلش (بِ یا ایی) باشد، اسم فاعل است و اگر عین الفعلش (بِ یا آ) باشد، اسم مفعول خواهد بود.

مُؤمِن - مُستَعین - مُستَقیم - مُعین ← اسم فاعِل

مُحَمَّد - مُستَعان ← اسم مفعول

☑ **تذکر!** اسم فاعل و مفعول بر وزن فاعل و مفعول، از ثلاثی مجرد ساخته شده و مصدر مزید برایش برقرار نیست.

☑ **تذکر!** اگر اسم فاعل و مفعول با (مُ) شروع شود حتماً مصدر آن مزید خواهد بود.

مُحَدَّد ← اسم مفعول، از مصدر تحدید ، مصدر حَدَد غلط است ×

(۲) **نکته ی طلایی (مَ)** ! هر اسمی که با (مَ) آغاز شود و البته بر مکان و زمان نیز دلالت کند قطعاً اسم مکان-زمان خواهد بود.

مَدار - مَكان ← اسم مکان - زمان

مَحمود ← اسم مفعول

☑ **تذکر!** اگر اسمی بخواهد مشتق اسم مکان یا اسم زمان باشد، حتماً باید با (مَ) آغاز شود، یعنی اگر با (مَ) آغاز

نشده باشد، قطعاً مشتق زمان و مکان نیست. بنابراین اسمهایی مانند لیل، نهار، یوم و ... مشتق زمان و مکان نیستند.

(۳) برای بررسی جامد و مشتق بودن اسم های جمع، ابتدا آنها را مفرد می کنیم و در مورد مفرد آنها نظر می دهیم؛ هر نظری که در مورد مفرد آنها بیان شود، در مورد جمع آنها نیز صادق است.

مفرد

فُقراء ← فقیر (بر وزن فعیل) ← صفت مشابه

أطباء ← طیب (بر وزن فعیل) ← صفت مشابه

مفرد

مُلتَزِمین ← مُلتَزِم (اسم فاعل ثلاثی مزید)

مفرد

مُلاحِظَات ← مَلاحِظَة (مصدر مُفاعِلَة) ← اسم جامد
مفرد

- (۴) تمام مصادر در زبان عربی چه مزید و چه مجرد همگی جامد هستند، یعنی تمام اسمهای بر وزن افعال، تفعیل، مُفاعِلَة، فِعال و و همچنین مصادر مجرد مثل جلوس (نشستن)، ذهاب (رفتن) و ... همگی جامد می باشند.
- (۵) دقت کنید اسمهایی مثل غنی، وصی، نبی، قوی، علی و ... مشتق صفت مشبیه و همچنین اسمهایی مثل هادی، ساعی، قاضی، راعی و ... مشتق اسم فاعل هستند.
- (۶) اسمهایی مانند أَحَقُّ، أَشَدُّ، أَعَزُّ، أَقَلُّ و ... از فعل های مضاعف ساخته شده اند و اسم تفضیل از فعل های مضاعف بر وزن أَقَلِّ می باشند؛ و بدانید اسم فاعل از فعل های مضاعف بر وزن فَالِّ می آید. مانند ضالّ، شابّ و ...
- (۷) رنگها و بیماری ها در زبان عربی بر وزن أَفْعَل و فَعْلَاء هستند؛ اما بر خلاف تشابه وزنی با أَفْعَل و فَعْلَاء، اسم تفضیل محسوب نمی شوند، بلکه همه ی رنگها و بیماری ها صفت مشبیه هستند. مثل أَحْمَر، خَضْرَاء، أَعْمَى (کور (مذکر))، عَمِيَاء (کور (مؤنث))

- (۸) } أَخِر ← بر وزن فاعل (اسم فاعل) (آخر و پایان)
} أَخَر ← بر وزن أَعْر (اسم تفضیل) (دیگر)

- (۹) "خیر و شر" : این دو کلمه بر حسب معنی شان یا جامد هستند و یا مشتق که به بررسی آنها می پردازیم.
- خوبی - بدی ← جامد ← مثال: الخیر و الشرّ متضادان.
خوبتر و خوبترین - بدتر و بدترین ← مشتق اسم تفضیل ← مثال: هو خیرُ المخلوقات.
خوب - بد ← صفت مشبیه ← مثال: هو رجلٌ خیرٌ. (او مرد خوبی است).
او یک مرد خوب است.)

(۱۰) بررسی اولویت جامد و مشتق به صورت زیر می باشد:

- ۱- وزنها
- ۲- نکته ی مُ
- ۳- نکته ی مَ
- ۴- معنی (صفت مشبیه)